

بسترسازی برای تاریخ شفاهی ایثار و شهادت؛

مهم ترین کارکرد کنگره های شهدا

دکتر ابوالفضل حسن آبادی

اهمیت مقاله پیش رو از آن جهت است که تاکنون کمتر به کارکرد کنگره های سرداران شهید و تبیین جایگاه آن در جمع آوری تاریخ شفاهی شهدا توجه شده است. نگاه ابوالفضل حسن آبادی به عنوان فردی که هم از نزدیک با فعالیت این مراکز آشنا بوده و هم با نگاه بیرونی، به انتظارات از آن ها، توجه دارد، می تواند حاوی اطلاعات جدیدی در این زمینه باشد. وی در نهایت به ارائه راهکارهایی برای عملکرد بهتر کنگره ها می پردازد.

چکیده

در این مقاله به کارکرد کنگره های سرداران شهید در ایران و نقش آن ها در ترویج فرهنگ ایثار و شهادت پرداخته می شود. در این بررسی، ابعاد مختلفی مانند؛ انواع کنگره های سرداران شهید، کارکرد آن ها و نقاط ضعف و قوت مورد توجه قرار گرفته است. روش این پژوهش براساس بررسی وب سایت های کنگره شهدا، منابع چاپی و تجربیات دست اندرکاران کنگره ها می باشد. اهمیت این تحقیق از آن روست که تاکنون کمتر به کارکرد کنگره های سرداران شهید و نقد و بررسی آن ها توجه شده است، در حالی که تاثیر زیادی در این زمینه دارند. در انتهای مقاله بر اساس نتایج بدست آمده پیشنهادهایی جهت بهره وری بیشتر از کارکرد کنگره ها ارائه می گردد.

کلیدواژه ها: کنگره - سرداران شهید - فرهنگ شهادت - تاریخ شفاهی

مقدمه

جمع آوری، نگهداری و ساماندهی اسناد شفاهی و مکتوب جنگ در ابعاد مختلف با توجه به تأثیر آن از نظر سیاسی، اجتماعی و فرهنگی یکی از اولویتهای فرهنگی کشور در دو دهه گذشته بوده و مراکز زیادی بنا بر نیاز و تعریف خود از موضوع در این زمینه فعالیت نموده اند. از جمله ابعاد مستند سازی تاریخ جنگ، تاریخ شفاهی شهدا می باشد. در چند سال اخیر مبحث تاریخ شفاهی و

ضبط خاطرات شهدا به طور ویژه از نهادهای گوناگونی مانند بنیاد شهید، سپاه، ارتش، بنیاد حفظ آثار و ارزش‌های دفاع مقدس و حتی برخی لشکرها و تیپ‌های نظامی به صورت سازمان یافته و یا خودجوش دنبال شده است. **در این میان کنگره‌های سرداران شهید که با هدف جمع‌آوری خاطرات شهدای استان‌ها تشکیل شد و سپس به شهرستان‌ها تسری یافت جایگاه ویژه‌ای دارد.**

در این مقاله اهداف شکل‌گیری کنگره سرداران شهید و کارکرد آن‌ها بررسی می‌شود. روش سنجش این کارکرد براساس بررسی پایگاه‌های اطلاع‌رسانی این کنگره‌ها و کتابهای چاپی می‌باشد و با طرح سؤالاتی مانند اهداف شکل‌گیری کنگره چه می‌باشد؟ آیا خط مشی واحدی برای کار کردن آن‌ها در ایران وجود دارد؟ چه ارتباطی میان توقعات و انتظارات با واقعیات در وظایف آن وجود دارد؟ ساختار کارکردی کنگره‌ها براساس فعالیت موقت بنا شده و یا دائمی و چه زیرساخت‌هایی برای ماندگاری فعالیت‌های آن‌ها لازم است؟ نقاط قوت و ضعف کارکرد این کنگره‌ها چیست و چه نقشی می‌توان در هم‌افزایی توان جامعه در جمع‌آوری و ساماندهی خاطرات داشته باشند؟ سعی می‌گردد تا ابعاد مختلف کارکرد آن‌ها تبیین گردد.

کارکردهای کنگره سرداران شهید

اواخر دهه 70 سال‌های شکل‌گیری کنگره‌های سرداران شهید در ایران است. البته با اطلاعات فعلی دقیقاً نمی‌توان مشخص کرد اولین کنگره چه زمانی و با چه هدفی شروع به کار نموده است و در برخی از سایت‌های موجود کنگره‌ها هم اطلاعات مدونی وجود ندارد.¹ به هر حال دهه 80 را باید دوره شکل‌گیری تدریجی کنگره‌ها دانست. شاید مانند بسیاری از کارها در ایران این فعالیت بیشتر از آن‌که ناشی از یک طرح برنامه‌ریزی شده مدون با برنامه‌های مشخص باشد براساس علاقه، احساس نیاز و تعلق بوده باشد و اتفاقاً **عاملی که کنگره‌های شهدا را از سایر نهادهای موازی کار، مانند بنیاد شهید یا بنیاد حفظ آثار جدا می‌نماید، همین ماهیت مردم نهاد و در عین حال اداری آن است که در بعضی از اوقات تأثیر مثبت و گاهی تأثیر منفی در عملکرد آن‌ها داشته است.** از ورای برخی مطالب در وب سایت‌ها و گفت‌وگوی دست اندرکاران این کنگره‌ها مهم‌ترین اهداف آن‌ها عبارتند از:

1- جمع‌آوری خاطرات، اسناد و مدارک شهدا

2- ساماندهی اطلاعات، دسته‌بندی منابع شهدا و ارائه آن.

- 3- برجسته‌سازی سرداران شهید و برگزاری یادواره.
- 4- مستندسازی تاریخ جنگ هر استان.
- 5- برگزاری نمایشگاه‌های دائمی و مقطعی در برخی استان^۲
- 6- اطلاع‌رسانی محدود درباره شهدا و امکان جستجو.^۳
- 7- برگزاری یادواره های جمعی درباره شهدا.
  - برگزاری مراسم در شهرستان‌ها.^۴
  - بزرگداشت به صورت بخشی^۵
  - بزرگداشت فردی درباره سرداران و برخی شهدا^۶
  - بزرگداشت روستایی^۷
  - بزرگداشت منطقه‌ای و محلی در یک بخش از شهرها
  - بزرگداشت موضوعی یاد شهدا مانند شهدای جهاد کشاورزی و شهدای دانش‌آموزی^۸
- 8- ایجاد کتابخانه، بانک مقالات که در بسیاری از سایت‌ها می‌باشد^۹
- 9- تکریم خانواده شهدا و ایثارگر^{۱۰}
- 10- انجام کارهای تبلیغی در حوزه روایتگری جنگ و تبیین ابعاد آن
- 11- انجام کارهای اطلاعاتی مانند چاپ نشریه و تهیه ویژه نامه‌ها در بعضی کنگره‌ها قوی‌تر است مانند گیلان و یا تهیه نرم‌افزارهای صوتی و تصویری، سامانه پیام کوتاه^{۱۱}
- 12- چاپ کتابهای خاطرات شهدا. به نحوی که برخی از این مراکز مانند خراسان با بیش از 200 کتاب فارسی عمده‌ترین مرکز چاپ کتابهای این حوزه هستند.
- 13- سیاستگذاری در زمینه جمع‌آوری، ساماندهی و چاپ با ایجاد ساختارهای اداری مانند معاونت پژوهش، تدوین.
- 14- برقراری ارتباط با محققان و پژوهشگران و تعامل با مراکز دانشگاهی و حمایت از پایان‌نامه‌ها
- 15- آموزش نیروها در سطح گسترده
- 16- انجام طرحهای تبلیغی عمومی در راستای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت مانند 2300 ختم قرآن به یاد 23 هزار شهید یا مسابقات ویژه شهدا در رسانه‌های عمومی و انجام تبلیغات محلی در سطح شهر با طراحی و نصب بنرها و مجسمه^{۱۲}

17- جمع آوری اطلاعات عمومی درباره جنگ و نقش هر استان که در برخی سایت ها پررنگ تر می باشد.^{۱۳}

با توجه به اهدافی که تعریف شده، برگزاری کنگره ها در چند سال گذشته از تنوع زیادی برخوردار شده است. این کنگره ها که در ابتدا با ماهیت استانی و با هدف فراهم سازی زمینه های بزرگداشت شهدا شکل گرفت رفته رفته تغییر ماهیت داده و اهداف کلی تری برای آن در نظر گرفته شد که احتمالاً به خاطر حجم منابع جمع آوری شده، اهمیت کاری کنگره ها و مقتضیات روز بوده که باعث می شود تا بعد از برگزاری، فعالیت آن ها ادامه یابد. کنگره ها را می توان به لحاظ ساختاری و کارکردی به انواع گوناگون تقسیم نمود:

1- **کنگره های استانی:** شکل اولیه کنگره شهدا به صورت استانی بوده است و معمولاً این کنگره ها به نحوی برنامه ریزی می شده تا بتواند تمام شهرستان ها را پوشش دهد. در سایت بیشتر کنگره ها معمولاً اسامی شهرستان ها قید شده و امکان جستجو در اسامی همه شهدا وجود دارد. از قدیمی ترین کنگره های استانی می توان از کنگره سرداران و 23 هزار شهید استان خراسان نام برد که از سال 1377 فعالیت خود را آغاز کرده است.

2- **کنگره های شهرستانی:** دقیقاً مشخص نیست که به کار بردن واژه کنگره برای شهدا چه استانداردهایی باید داشته باشد؟ آیا باید تعداد از اندازه ای فراتر رود یا خیر؟ معمولاً در شهرستان ها یادواره و بزرگداشت شهدا برگزار می شود و در موارد خاص مانند نجف آباد و خمینی شهر که بیش از 2000 شهید داشته اند، از این عبارت استفاده می شده است، اما اخیراً سهواً یا عمداً برای برخی شهرستان ها مانند فردوس^{۱۴} نیز از این کلمه استفاده شده است.

3- **کنگره های موضوعی:** مانند کنگره سرداران شهید و ایثارگران خواست صنایع و معادن. این کنگره ها معمولاً حالت تبلیغاتی داشته و منجر به خروجی خاص نمی شود و اثر آن مربوط به همان زمان برگزاری است.^{۱۵}

4- **کنگره های قومیتی:** کنگره سرداران شهید سیستانی در گلستان^{۱۶} یا کنگره عشایری

5- **کنگره‌های منطقه‌ای:** کنگره سرداران و 35 شهید منطقه 16 تهران^{۱۷} یا کنگره سرداران و 4000 شهید منطقه 17^{۱۸}. این کنگره‌ها نیز کمتر منجر به خروجی شده و جنبه تبلیغی قوی‌تری دارد.

بررسی عملکرد این کنگره‌ها نشان می‌دهد که در وضعیت فعلی کنگره سرداران شهید در استان‌ها مهم‌ترین شکل برگزاری می‌باشد که اثرگذاری بیشتری دارد و در شهرستان‌ها نیز دو مورد نجف‌آباد و خمینی شهر برنامه ریزی چند ساله نموده‌اند و در بقیه موارد حالت تبلیغی دارد.

نقاط ضعف و قوت کنگره‌ها

بعد از گذشت حداقل یک دهه از عمر کنگره‌ها و برگزاری چند کنگره مهم مانند خراسان، فارس و بررسی انتشارات و سایت‌های موجود می‌توان برآیندی از چگونگی کار و مثبت یا منفی آن‌ها به طور کلی ارائه نمود. کنگره‌ها را به لحاظ ماهیت وجودی می‌توان به دو دسته تقسیم نمود: آن‌هایی که در دست اقدام برای برگزاری هستند، مانند کنگره سرداران و 98000 شهید کرمانشاه یا برخی که برگزار شده مانند خراسان و فارس.

از بررسی وضعیت کارکرد قبلی و انتظارات از برگزاری کنگره‌ها در مناطق مختلف از کشور مهم‌ترین ایراداتی که می‌توان گرفت عبارتست از:

- چه بپذیریم چه نه، تب برگزاری کنگره در کشور کم‌کم فراگیر می‌شود و از حالت تعریف اولیه که ماهیت کلی داشته و اهداف بلند مدتی را دنبال می‌کند، تبدیل به مسائل موضوعی و کوچکتر می‌شود. این کوچک‌نگری در کار باعث چشم و هم چشمی می‌شود. گاهی رنگ تعصب و محلی‌گرایی به خود می‌گیرد و برگزاری آن‌ها بیشتر از آن‌که نیاز باشد نوعی ایجاد هویت محسوب می‌گردد. البته نمی‌توان قضاوت کاملی برای همه آن‌ها داشت یا آن‌ها را صرفاً تبلیغی نامید اما قطعاً نوعی استقلال طلبی مشهود می‌باشد. کنگره‌هایی مانند خمینی‌شهر یا نجف‌آباد علی‌رغم اهمیت شهرها در تاریخ جنگ یا وجود شهر اصفهان نوعی هویت طلبی را می‌رساند یا کنگره سرداران شهید در فردوس علی‌رغم وجود کنگره سرداران شهید خراسان جای بحث دارد.

- علی‌رغم اهمیت وظایف کنگره و جایگاه آن به نظر می‌رسد اولویت‌بندی برای انجام فعالیت‌های آن‌ها در نظر گرفته نشده است. سؤالات متعددی درباره این عدم اولویت‌بندی مطرح است که می‌تواند تمایزی در فعالیت‌های آن‌ها محسوب شود. آیا اولویت آن جمع‌آوری است، ساماندهی یا اطلاع‌رسانی است یا چاپ؟ آن‌ها آرشیو هستند یا محلی برای نگهداری؟ به قصد استفاده جمع‌آوری می‌نمایند یا محقق؟ جایگاه مخاطبان در نگاه آن‌ها چیست؟ به نظر می‌رسد کنگره‌ها در تبیین این نوع هدف دچار سردرگمی هستند. انواع اطلاعاتی که توسط آن‌ها در وب سایت‌ها ارائه می‌گردد بیانگر قائل بودن نقش همه‌جانبه می‌باشد از جمع‌آوری گرفته تا چاپ کتاب و جنگ و خبررسانی و... این مسأله باعث شده تا توان آن در همه موارد بالا تقسیم شده و نتوانند همه را به صورت بهینه انجام دهند.

- نحوه جمع‌آوری منابع کنگره‌ها خصوصاً در قسمت خاطرات، ایراداتی دارد که باید مورد توجه قرار گیرد. مباحثی مانند عدم تفاوت بین خاطرات و تاریخ شفاهی، استاندارد نبودن شیوه‌های جمع‌آوری و ساماندهی منابع شفاهی جمع‌شده و آموزش کم‌کسانی که مصاحبه‌های شفاهی را انجام می‌دهند در این زمینه مطرح می‌باشد.

- منشور مشخصی برای شرح وظایف کنگره‌ها وجود ندارد در واقع هر کنگره‌ای که شکل می‌گیرد از یک برنامه نظام‌مند برای ساختار و زیرمجموعه آن در آینده بهره نمی‌برد. بسیاری از آن‌ها ابتدا صرفاً به قصد بزرگداشت برپا شده‌اند و به تدریج ماهیت آن‌ها تغییر کرده است.

- به نظر می‌رسد بیشتر کنگره‌ها برنامه‌ریزی مشخصی برای قبل و بعد از برگزاری ندارند، چه بیشتر آن تا برگزاری به هدف اصلی که جمع‌آوری منابع مربوط به شهدا است نمی‌رسند و اغلب کار آن‌ها بعد از برگزاری کنگره نیز با پیگیری کار جمع‌آوری و استفاده از منابع گردآوری شده ادامه پیدا می‌کند در حالی که اولویت موضوعی نداشته و توان آن‌ها بیشتر برای کارهایی با ماهیت تبلیغی صرف می‌گردد.

- کنگره‌ها بین دو ماهیت آرشیو و اطلاع‌رسانی و یا استفاده و تبیین اولویت، بین هر دو مانده‌اند. برآیند فعلی نشان می‌دهد برای بیشتر آن‌ها کارکرد تبلیغی رسانه‌ای ارجحیت بیشتری نسبت به گردآوری دارد، چه با حداقل منابعی جمع‌آوری که قابلیت دسترسی عمومی ندارد توان خود را در انتشار آن و ارتباط با مردم می‌دانند. در زمینه کارهای آرشیوی بر روی منابع جمع‌آوری شده کارهای خوب اما کمی صورت گرفته است. به طور نمونه درباره‌ی بسیاری از عکس‌های به

نمایش گذاشته شده اطلاعات دقیقی نیامده است و منابع جمع‌آوری شده اطلاع‌رسانی صحیحی صورت نگرفته و حتی خود آن درباره برخی منابع مراحل آرشیوی که بتوانند منابع را قابل جستجو و استفاده کنند، انجام نداده‌اند

- رابطه بین کنگره با جامعه به خوبی تبیین نشده است، جدا از میزان کمی از اطلاعات که قابلیت جستجو و استفاده‌گزینشی توسط محققین و مردم به طور عموم را دارد، منابع دیگری در دسترس نیست. تلاش بیشتر کنگره‌ها بر ارائه منابع تهیه شده در قالب سی‌دی، نرم‌افزار و کتاب است و ارائه منابع خام به پژوهشگران کمتر مورد توجه بوده است. از محتوای بیشتر اطلاعات گذاشته شده در سایت‌ها نمی‌توان ارتباط چندانی با منابع و ارزش اطلاعات جمع‌آوری شده، برقرار نمود.

- به نظر می‌رسد ماهیت کنگره‌ها بر شکل کار آن‌ها تأثیر منفی گذاشته باشد، آیا آن یک نهاد مردمی است یا اداری؟ تحت نظر چه کسانی فعالیت می‌کنند؟ هزینه آن‌ها چگونه تأمین می‌شود؟ سیاست‌های کاری آن‌ها را چه گروهی تعیین می‌کنند؟ به لحاظ ظاهری، کنگره، سازمان مردم‌نهادی است که حاصل تلاش جمعی مسئولان یک استان و شهر می‌باشد. ماهیت شهدا و گستردگی خانواده‌های شهدا باعث شده تا آن نیازمند استفاده از توان جمعی برای انجام این کار باشند، این مسأله باعث می‌شود تا انجام گروهی سازمان مبتنی بر اهداف بلند مدت خیلی مطرح نگردد و گاهی سلیقه‌های شخصی بر منافع جمعی در امر گردآوری و خصوصاً کارکرد تبلیغی ارجحیت پیدا کند.

- تصدی‌گری اطلاعاتی و نگاه قیم‌مآبانه به اطلاعاتی که در اختیار مجموعه‌ها وجود دارد از آفت‌های خیلی از مراکز آرشیوی در ایران از جمله کنگره هاست. قائل شدن به حق استفاده از منابع و نگاه‌گزینشی در ارائه اطلاعات، اصل موضوع را تحت تأثیر قرار می‌داد. گاهی این نگاه اصولاً وجود ندارد اما عدم برنامه‌ریزی در ارائه منابع به مردم می‌تواند زمینه آن را تقویت نماید.

- انتشار کتاب‌های مربوط به شهدا از مهمترین وظایف عملکردی کنگره‌ها می‌باشد. این کتاب‌ها با محتوای متنوع و در اشکال گوناگونی چاپ می‌شود مانند؛

- تغییر شکل محتوای کتاب: گاهی مصاحبه‌ها به شکل بازآفرینی محتوا تولید می‌گردد که بیشتر ماهیت تبلیغی داشته است. گاهی بازآفرینی محتوایی چنان غلیظ می‌شود که ماهیت مستندگونه آن را تحت الشعاع قرار می‌دهد. این آثار ارزش محتوایی دارند اما

ارزش اطلاعاتی زیادی ندارند به نوعی که خواننده بیشتر کلمات زیبا، مفهومی را می‌خواند تا اطلاعات راجع به یک شهید. هرچند این یک کار با توجه به کارکرد متمایل به تبلیغی کنگره‌ها توجیه دارد اما نوع منابعی که آن‌ها در اختیار دارند ارزش فراتری دارد.

- مستند نبودن کتاب‌ها: کتاب‌هایی که درباره زندگی‌نامه شهید از زبان همسر، مادر، هم‌رزم تهیه شده و نسبت به آثاری که توسط مراکز دیگر نگارش یافته سطح پایین‌تری دارد، به نوعی که اطلاعات اخذ شده آن‌ها مستند نبوده و حتی درباره زمان و مکان گفته شده هم اطلاعاتی نیامده است. به نظر می‌رسد کار کنگره در زمینه چاپ اسناد شهدا مانند وصیت‌نامه‌ها از اهمیت بیشتری برخوردار است.

- در شکل‌گیری و گسترش کنگره‌ها معمولاً نگاه جمعی وجود دارد اما بعد از برپایی، ماهیت خصوصی‌تر پیدا می‌کند به نوعی که از محملی برای جمع‌آوری خاطرات تبدیل به یک نهاد با کارکرد اداری می‌گردد. در این شکل معمولاً موازی‌کاری با برخی نهادهای مرتبط دیگر پیدا کرده و وصیت می‌گردد. **گاهی سطح اختلاف بین مراکز درگیر در تاریخ شفاهی شهدا برجسته شده و خود کنگره‌ها تبدیل به عاملی برای اختلاف می‌گردند. این مسأله باعث شده تا در برخی از جاهایی که کنگره برگزار شده ارتباط منطقی بین این مراکز شکل نگیرد، در حالی که بیشتر حجم منابع جمع‌آوری شده درباره شهدا در اختیار آن‌ها می‌باشد.**

- فرهنگ آمادگی و ارائه اطلاعات مشخص در خروجی کنگره‌ها ضعیف می‌باشد. از ورای اطلاعات آن اغلب نمی‌توان به اطلاعات شاخصی درباره شهدا رسید. مشخص نیست که آیا آن‌ها وظیفه خود را اصولاً پاسخ دادن به سؤالات نمی‌دانند یا سیاست خاصی برای آن ندارند. سؤالاتی مانند تعداد شهدای زیر 20 سال، تعداد شهدای زن، تعداد شهدای استان براساس لشکر، تیپ، گروهان، تعداد شهدای استان در عملیات‌های گوناگون.

- در شکل‌گیری و برگزاری کنگره‌ها به مسائل منطقه‌ای و ماهیت محلی کمتر توجه می‌گردد. آیا کنگره‌ای که در خوزستان قرار است برگزار شود یا خراسان یکی است؟ آیا تعداد و نوع ماهیت اطلاعات به دست آمده یکی است؟ در منطقه‌ای مانند خوزستان که مردم خیلی بیشتر از خراسان درگیر در جنگ بوده‌اند و تعداد شهدای شهری غیر نظامی بیشتر است آیا نباید نگاه

ویژه‌تری گردد؟ در بررسی وضعیت فعلی کنگره‌ها براساس محتوای تهیه شده به نظر می‌رسد این مسأله چندان مورد عنایت نبوده است.

نقاط قوت

کنگره‌ها را می‌توان مردمی‌ترین و عمومی‌ترین شکل فعالیت جمعی درباره تاریخ شفاهی شهدا دانست که می‌تواند از توان یک استان و یک شهر برای کار خود استفاده نماید. در کنار هم قرار گرفتن امکانات و توان نیروها باعث می‌شود تا بسیاری از کارها با سرعت بیشتری انجام شده و انگیزه‌های اداری که گاهی مانع انجام کار می‌گردند کمتر مطرح گردد. امکان فعالیت گسترده در سطح وسیعی می‌تواند برخی از سازوکارهای اداری را که مانع محسوب می‌گردد تضعیف نماید.

- کنگره‌ها می‌تواند نوعی نگاه نظامی‌گری به جنگ را تلطیف نماید. تحت پوشش قرار دادن شهدا از نهادهای نظامی مختلف می‌تواند زمینه همکاری مشترک بیشتری را برای مراکز نظامی که در حالت عادی تمایل کمتری برای کار با یکدیگر دارند را فراهم نماید و اطلاعات آن‌ها را یکجا ارائه نماید.

- استفاده از نیروهای مردمی آموزش دیده می‌تواند زمینه گردآوری منابع و سازماندهی آن‌ها را از طریق کنگره‌ها تقویت نماید. تعداد زیاد شهدا و لزوم تسریع در انجام کار، نیرو و هزینه زیادی را می‌طلبد که فقط کنگره‌ها می‌توانند با کار منظم و برنامه‌ریزی شده آن را انجام دهند.

- به خاطر ماهیت کنگره‌ها آن‌ها زمینه خوبی برای هدایت کارهای گسترده جمعی دارند. این پتانسیلی که باید توسط دست‌اندرکاران مورد توجه ویژه قرار گیرد.

- کارکرد تبلیغی کنگره‌ها و ماهیت مردمی آن‌ها می‌تواند زمینه خوبی را برای مطرح شدن فرهنگ ایثار و شهادت در بین مردم فراهم نماید. کنگره‌ها می‌توانند پل ارتباطی خوبی با اقشار و گروه‌های مختلف جامعه بوده و ضمن تلطیف مسأله نظامی‌گری جنگ، مسائل فرهنگی آن را در اولویت قرار دهند. امری که مورد توجه ویژه آن‌ها در وضعیت فعلی قرار دارد.

ارزیابی نهایی

فارغ از هرگونه پیش‌داوری، شکل‌گیری کنگره‌های شهدا امر مهمی است که می‌تواند انگیزه قوی برای جمع‌آوری، ساماندهی و اطلاع‌رسانی کلیه اسناد و مدارک مرتبط با شهدا رافراهم نماید. ساختار مردم نهاد این کنگره‌ها امکان مشارکت فعال مردمی و گسترده شدن زمینه و فعالیت آن را مهیا و قابلیت ارتباط بیشتر با جامعه مخاطبان را فراتر از نگاه‌های نظامی فراهم می‌سازد. ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، زمینه‌سازی برای تهیه منابع مرتبط با شهادت و تنوع در ارائه محصولات فرهنگی از مزایای برگزاری کنگره‌هاست. در عین حال باید توجه داشت که در برپایی کنگره‌ها نباید بنا را بر ساختار تبلیغی و زودگذر گذاشت. بسیاری از فعالیت‌های کنگره‌ها می‌تواند بر پایه استفاده از منابع باارزشی شکل گیرد که در سایه برنامه‌ریزی صحیح آرشیوی و استانداردهای کاری تهیه و آماده می‌گردد. توجه به نگاه آرشیوی، پرهیز از سطحی‌نگری در ارائه منابع، آماده‌سازی صحیح منابع جهت ارائه به محققان و حتی عموم مردم راه را برای تأثیرگذاری فرهنگی در زمینه ایثار و شهادت هموار می‌سازد. امری که در حال حاضر بیشترین توقع از کنگره‌ها می‌باشد.

کنگره‌های شهدا باید ماهیت کاری خود را در قبل و بعد از برگزاری کاملاً مشخص نموده و براساس آن نگاه خود را از پرداختن صرف به گذشته و حال به آینده سوق دهند. براساس کارکرد فعلی که برای کنگره‌های شهدا تعریف شده بسترسازی فرهنگی برای برقراری ارتباط بیشتر مخاطبان در سطوح مختلف با فرهنگ ایثار و شهادت مهم‌ترین هدف کارکردی آن‌ها می‌باشد. برهمین اساس باید بازنگری مجدد با توجه به زمینه فعالیت‌ها و اهداف کنگره‌ها در مقاطع مختلف زمانی صورت گیرد.

چند پیشنهاد

- منشور واحدی برای کارکرد کنگره‌ها بنابر سطح برگزاری تدوین گردد تا فعالیت‌های آن‌ها در یک سطح مشخص، تعریف و سلايق فردی کمتر در شکل و نوع برگزاری دخیل گردد.
- کار گروهی در سطح عالی بر کارکرد کلیه کنگره‌ها در قبل و بعد از برگزاری نظارت تا در گذشت با برنامه تعریف شده حرکت نمایند و از کارهای موازی جلوگیری گردد.
- با توجه به اهداف تعریف و کارکرد کنگره‌ها در وضعیت فعلی پیشنهاد می‌شود با توجه به منابع باارزشی که آن‌ها در اختیار دارند ماهیت آرشیوی آن یا تقویت شده است یا حداقل اصل

منابع و یا تصویر به مراکزی که ماهیت آرشیوی قوی تری دارند منتقل تا امکان استفاده برای عموم فراهم گردد.

1 - در زمینه استاندارد سازی ورودی اطلاعات به کنگره ها خصوصا از طریق مصاحبه های تاریخ شفاهی باید توجه بیشتری صورت گیرد زیرا برای بسیاری از مصاحبه شوندگان این مصاحبه ها آخرین فرصت آن ها برای گفت و گو می باشد و عدم دقت در نحوه گردآوری می تواند خسران اطلاعاتی ای که قابل جبران نیست را به همراه داشته باشد.

¹ - برای اطلاع بیشتر در مورد کنگره سرداران شهید و 23 هزار شهید استان خراسان نگاه کنید به.

www.shohada.org در سایت سال فعالیت کنگره سال 1377 ذکر شده است.

2- این اطلاعات بر اساس بررسی سایت های کنگره سرداران شهید بدست آمده است.

³ - امکان جستجو در اسامی شهدا به صورت محدود در برخی سایت ها وجود دارد و در این میان سایت کنگره سرداران شهید استان خراسان به نسبت بقیه کاملتر بوده است. در میان سایت ها در کنگره شهدای سمنان امکان ارسال هرنوع مدرک شهدا به طور مشخص تری قرار داده شده است. <http://3000shahid.ir/>

⁴ - از این فعالیت ها می توان به یا دوازه شهدای بیرم، شهدای گمنام فارس، یادواره شهدای مرو دشت در فارس اشاره نمود. <http://www.sardaranfars.ir>

⁵ - از این بزرگداشت می توان به www.gahremanan.ir یادواره شهدای منطقه ولی آباد انزلی با سخنرانی پدر شهید هسته ای اشاره نمود. <http://www.gahremanan.ir>

⁶ - از مهمترین اقدامات کنگره ها برگزاری بزرگداشت های که اغلب برای سرداران شهد و گاهی برای شهدای دیگر نیز برگزار می شود. که می توان به برگزاری یادواره شهید کاوه در خراسان و یا محمد بیگلو در گیلان اشاره نمود

⁷ - در برخی از کنگره ها برگزاری یادواره های روستایی از اهمیت بیشتری برخوردار است.

⁸ - برای اطلاع بیشتر در این زمینه نگاه کنید به <http://www.kongrehlorestan.ir> و با برگزاری شهدای تخریب چی در هرمزگان اشاره نمود. <http://www.daryadelan.com>

⁹ - از مهمترین کنگره هایی که در این زمینه فعال هستند می توان به خراسان و فارس اشاره نمود و در مجموع در مراکزی که قدمت بیشتری دارند فعال تر می باشد.

¹⁰ - در برخی از این گنگرها امکانات ویژه ای برای خانواده های شهدا تدارک دیده شده است. در این مورد می توان به سایت <http://www.daryadelan.com/index.aspx> و

¹¹ - از خبرنگارهای خوب در این زمینه می توان به ستارگان درخشان در گیلان و ستارگان خلیج فارس در هرمزگان اشاره نمود.

¹² - برای اطلاع بیشتر در این زمینه به سایت کنگره شهدای خراسان مراجعه نمایید.

¹³ - در برخی سایت ها مانند سایت کنگره سرداران شهید استان همدان <http://kongerehsardaran.ir> و

سمنان پررنگ می باشد. <http://3000shahid.ir>

¹⁴ - <http://shohada-ferdows.ir>

-
- ¹⁵ - <http://www.donya-e-eqtasad.com/news/61552>
- ¹⁶ - برای اطلاع بیشتر در این مورد نگاه کنید به <http://shahedefarda.ir>
- ¹⁷ - <http://www.ghatreh.com/news/>
- ¹⁸ - <http://www.4000shahid17.ir/fa>